

Gebr. Ravesteijn, hardtegel voor Engeland.

Gebr. Ravesteijn, Menutegel voor promotie Lorentz, 1900.

Westraven, Spreukentegel.

Westraven, Cloisonnétegel Academiegebouw RUG Groningen.

Westraven, cloisonnétegel gemeente Veendam.

Westraven, cloisonnétegel Medan.

Westraven, cloisonnétegel Brugge.

Westraven, cloisonnétegel New Brunswick, Canada.

Een eeuw tegelkunst van Westraven, Utrecht

07 oktober tot 24 december 2017

Na de tegelkunst van de Goudse plateelbakkerij Zenith staat van 7 oktober tot en met 23 december 2017 de unieke productie van de Utrechtse Westraven-fabriek centraal.

In 1845 gesticht als een wandtegelabriek door de gebroeders Ravesteijn - een bedrijf dat op dat moment trad in een Utrechtse tegelwerk-traditie van 200 jaar waarbij miljoenen gedecoreerde tegels hun weg vonden tot ver buiten de Nederlandse landsgrenzen, zou Ravesteijn aan het eind van de 19e eeuw met 40 aardewerkers een productie bereiken van anderhalf miljoen tegels per jaar.

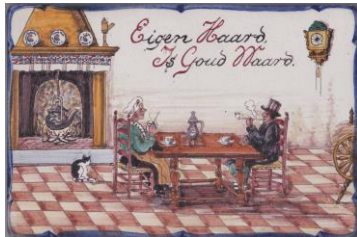
In nauwe samenwerking met onder andere de Friese fabrieken in Makkum en Harlingen werd toen ook overleg gepleegd over de uit te brengen lambriseringsdecors. Een alles verwoestende brand in 1904 maakte een herstart nodig.

Nadat Huibert Nicolaas van Ravesteijn zich in 1907 uit de onderneming had teruggetrokken, zette Frederik Willem des Tombe het bedrijf op 1 januari 1908 voort als de 'Tegelfabriek "Westraven", v/h Gebr. Ravesteijn'.

Naast de traditionele tegelproductie, ietwat onjuist altijd als Hollands betiteld, werd ook de nieuwe tijd verwelkomd. Een eerste poging was om met hulp van de in Gouda en Amsterdam als plateelschilder geschoolde Pieter Cornelis Köhler, de Potterij Rembrandt te stichten. Köhler maakte onder meer opmerkelijke streekdrachtegels, die duidelijk anders van opzet waren dan die van De Distel in Amsterdam. Toen Köhler financiële steun voor de stichting van

Westraven, Mobilisatietegel 1939.

Westraven, Spreukentegel 'Eigen huis is goud waard'.

Westraven, plateeltegel met Hollands waterlandschap.

Westraven, tegeltableau met spreuk over akkerbouw.

Westraven, tegeltableau, ca 1920, streekdracht Veluwe, Arie Kortenhoff, 1920.

Westraven, cloisonnétegel, 'De pottenbakker', Lovades, 1948

Westraven, cloisonnétegel, Lovades 'Strijder te paard'.

Westraven, cloisonnétegel, 'Stilleven', onder 'Gitaarspeler'

een eigen fabriek in Nijmegen vond, zette hij daar met aanvankelijk groot artistiek succes de Potterij Rembrandt voort.

In Utrecht was het de bij Cornelis de Bruin geschoolde Dirk Zwanink die de tegelkunst nieuwe impulsen gaf. Hij kwam in navolging van de Porceleynse Fles vanaf 1923 met ontwerpen voor een eigen productielijn van cloisonné-tegels die anders dan de ronde omlijsting in Delft een platte rand kregen. Anders is ook de veel meer glanzende glazuurhuid en het ingeperste fabrieksmerk. De Utrechtse reliëftegels worden nog steeds wereldwijd verzameld. Erg populair zijn de tegels met wapenschilden van gemeenten en provincies. Met een licentie van Westraven werden later zelfs in Canada wapenschilden van de gewesten gemaakt. Zwanink werkte van 1907 tot 1950 voor Westraven.

Ook Arie Kortenhoff was in de eerste helft van de 20e eeuw als schilder en ontwerper van doorslaggevend belang, hij werkte van 1895 tot zijn dood in 1956 voor Westraven. Kortenhoff ontwierp onder meer de zeer succesvolle spreukentegels waarvan er tussen 1922 en 1975 in het totaal meer dan 235 verschillende gemaakt zijn. De naoorlogse cloisonné-productie kreeg kleur en speelsheid door de inbreng van Zwaninks opvolger Koos van der Sluys. Deze ontwerper, een graficus van huis uit, zou signerend als Jac. Lovades de mogelijkheden van het tegelreliëf nog meer uitbuiten. Het was ook Van der Sluys die de chanoir decoratietechniek ontwikkelde van zwart (noir) bakkende chamotte.

Daadwerkelijk driedimensionale proporties introduceerden in de jaren zeventig de keramist Hans de Jong aan wie het

Westraven, hoogrelief, 'Jager'.

Westraven, hoogrelief, 'Fazant'

Westraven, hoogrelief, 'Pauw'.

Westraven, hoogrelief, 'Roerdomp'

Westraven, hoogrelief, 'Chimpansees'.

Westraven, hoogrelief, Luigi Amati, 'Waterman'.

Westraven, hoogrelief, Luigi Amati, 'Steenbok'.

Westraven, hoogrelief, Luigi Amati, 'Weegschaal'.

Haags Gemeentemuseum binnenkort een solo-tentoon-

stelling wijdt, en Luigi Amati. De Jong zette voor Westraven een experimentele werkruimte op waar ook andere kunstenaars hun inbreng hadden. In de jaren 60 en 70 brachten zij in een soms een beetje naïef ogend hoogrelief grote, zware tegels met dierfiguraties en beroepenillustraties uit. Ook deze edities waren succesvol. Sommige van deze reliëftegels haalden een oplage van 900 stuks.

Ook de productie van de traditionele tegel bleef Westraven de hele 20^e eeuw door trouw. Meer dan andere Nederlandse fabrieken boven de grote rivieren zou de fabriek ook religieuze tegels en reliëfs maken. Het Rooms-Katholiek geënte tegelwerk werd tot het Tweede Vaticaans concilie in grote getale vooral geleverd aan handelsfirma's als dat van de Weduwe Th. van Rossum en J.H. van Wees. Kunstenaars als Charles Eyck, Hermanus Walstra, Toon Ninaber, Henry Schifferstein leverden ontwerpen aan.

Net als veel Nederlandse keramiekfabrieken ondervond Westraven in de vorige eeuw de lusten en lasten van de economie. Als luxe-industrie ondervond de keramiek bij een economische neergang snel de gevolgen. De sterk stijgende energiekosten speelden ook Westraven parten.

In 1963 werd Westraven een dochteronderneming van de Porceleyne Fles; in 1994 concentreerde De Fles de productie in Delft en werd de Utrechtse fabriek gesloten.

De tentoonstelling van bijna 250 tegels en tegeltableaus is mogelijk gemaakt door bruiklenen van de verzamelaars Bertus uit de Bosch, Bert Schrage en Bert-Jan Baas.

Met dank aan Jan Pluis, 'Nederlandse tegels 1900-2000', Leiden (Primavera Pers), 2008.